

**ПРЕДЛОГ ОКВИРА МАКРОЕКОНОМСКЕ
ПОЛИТИКЕ ЗА 2012. ГОДИНУ
И ОСНОВА МАКРОЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЗА
ПЕРИОД 2012 – 2016. ГОДИНЕ**

Београд, децембар 2011. године

1. Основне карактеристике пословања у 2011. години

Карактеристике које су обележиле српску привреду у 2011. години су нестабилан опоравак од претходне финансијске и економске кризе и појава ризика даљег погоршања под утицајем новог таласа кризе и знатно споријег раста у развијеним земљама, изазваног растом фискалне и финансијске неизвесности у зони евра. Нижу екстерну тражњу прати спор опоравак домаће тражње због смањења запослености и зарада, смањених могућности задуживања привреде и становништва, као и ограничених могућности стимулативног деловања јавне потрошње.

Бруто домаћи производ

Раст бруто домаћег производа је био испод очекиваних вредности за 2011. годину. После скромног раста у првом кварталу 2011. у односу на последњи квартал 2010. године за 1,5% према десезонираним подацима, већ у другом кварталу 2011. године је забележена стагнација БДП, док је, према прелиминарним проценама, у трећем тромесечју 2011. БДП у односу на друго тромесечје нижи за 0,4%. У поређењу са истим периодом претходне године, БДП из трећег квартала 2011. је већи само за 0,7%.

Допринос расту БДП у 2011. години дали су инвестиције и нето извоз, док је домаћа финална потрошња смањена.

Према пројекцији НБС¹, раст БДП у 2011. износиће око 2,0%. Имајући у виду погоршање макроекономских перформанси наших великих трговинских партнера (пре свега Италије, Немачке, Босне и Херцеговине, Румуније) и малих изгледа за опоравак домаће тражње, процена раста БДП Србије за 2012. годину је ревидирана наниже на око 1,5%. Очекује се да у следећој години скроман раст БДП буде превасходно вођен нето извозом.

Индустријска производња

Нестабилан и успорен раст привредне активности је за последицу имао константан пад укупног обима индустријске производње, посебно у сектору прерађивачке индустрије. Кумулативни међугодишњи раст индустријске производње за период јануар – октобар 2011. године сведен је на свега 2% (док је у периоду јануар – јуни 2011. године износио 4,8%). Индустријски раст у сектору прерађивачке индустрије за првих десет месеци 2011. у односу на исти период претходне године је анулиран. До краја године се очекује даље успоравање индустријске производње.

Извоз

Извоз је достигао преткризни ниво и има позитиван утицај на раст БДП и одржавање привредне активности. Учешће извоза робе из Србије у светском извозу је и даље занемарљиво мало и износи око 0,07%. Учешће извоза робе и услуга у БДП износи око 32% и још увек је далеко испод жељеног учешћа од најмање 50%. Такође, бележимо и ниске вредности извоза по становнику и скоро да смо најлошији у региону према овом показатељу. Прилив инвестиција у последње две године у реални сектор би могао имати позитиван утицај на раст извоза у наредном периоду. За већи допринос извозне активности расту БДП потребно је да стопа раста извоза у односу на раст увоза буде континуирано и у дугом року већа 1,5 пута.

Постојећа извозна понуда Србије се пласира највећим делом на тржишта земаља чланица ЕУ, ЦЕФТА и Руске Федерације. У 2011. години, на тржишта седам земаља (Немачка, Италија, Румунија, БиХ, Црна Гора, Македонија и Руска Федерација) је пласирано 59% укупног извоза Србије². С обзиром на то да Србија има велику понуду примарних производа и ограничену понуду

¹ НБС, **Текућа макроекономска кретања – новембар 2011**, др Дејан Шошкић, презентација, Београд, 14. новембар, 2011. <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/index.html>

² РЗС, Саопштења о спољној трговини, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/>

производа виших фаза прераде у малим количинама, транспортни трошкови делују ограничавајуће на извоз на удаљенија тржишта.

Произвођачи и извозници се оријентишу на мали број тржишта за пласман. Тако висока концентрација српског извоза на свега неколико земаља чини да је раст српског извоза (а тиме и укупан привредни раст) практично условљен кретањем тражње и присуством конкуренције на овим тржиштима. Специјализација извозне понуде, тј. ослањање на мали број производа, као и мали број тржишта не би представљала проблем када би уместо доминације примарних производа порастао удео интраиндустријске трговине, која би квалитет извозне понуде подигла на виши ниво.

Инвестиције

Раст прилива по основу страних директних инвестиција је позитиван. Процењује се да ће нето прилив страних директних инвестиција у 2011. години износити око 2 млрд. УСД, јер је за првих осам месеци регистрован нето прилив СДИ у новцу и износу од 1,5 млрд. УСД³. Према подацима World Investment Report⁴, у 2010. години Србија је била најбоља у региону са приливом СДИ у износу 1,3 млрд. УСД. Постоји реалан ризик по раст инвестиција у наредној години услед новог таласа кризе у развијеним земљама и најаве нове кинеске кризе. Поред тога, познато је да стране инвестиције одлазе тамо где је велика политичка стабилност и где постоји велика економска предвидивост. Пословни амбијент мора бити прихватљив, а ми смо у том погледу и даље врло компликовани, с много процедура. Због тога смо и лоше пласирани на светским листама земаља по конкурентности, односно страни инвеститори још увек сматрају да је Србија ризична земља за инвестирања. На најновијој ранг листи Светског економског форума, објављеној почетком септембра⁵, Србија се по конкурентности налази тек на 95. месту међу 142 рангиране земље, тј. за само једно место је боље пласирана него прошле године, када се на листи нашло 139 земаља. Према последњем податку, Србија је на листи за 10 места ниже пласирана него пре три године (када је била 85 међу 134 рангиране земље). По конкурентности испред Србије се у последњем извештају СЕФ налазе, на пример, Барбадос (42 место), Индонезија (46), Шри Ланка (52), Црна Гора (60), Руанда (70), Албанија (78), Македонија (79), Тринидад и Тобаго (81) и Намибија (83). Овај резултат указује на потребан правац даљих реформи у Србији који би у наредном периоду требало да доведе до повећања индикатора конкурентности земље.

Кретања на тржишту рада

Скроман привредни опоравак није довољан да заустави негативна кретања на тржишту рада. Посматрано од периода који се може сматрати почетком кризе у Србији, септембар 2008. године, број регистрованих незапослених порастао је за 17.000 лица, односно за 2,3%. Према последњој расположивој Анкети о радној снази из априла текуће године, стопа незапослености је достигла 22,2%, и једна је од највиших у Европи⁶. Према подацима Националне службе за запошљавање⁷, структура регистрованих незапослених је веома неповољна, с обзиром на то да 63% њих тражи посао преко 12 месеци, што их сврстава у дугорочно незапослене.

Процент радно активног становништва у односу на радно способно становништво (од 18 до 65 година) и даље опада и износи око 45%.

³ http://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html

⁴ 2011 UNCTAD, World Investment Report 2011, <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>, p. 187.

⁵ The Global Competitiveness Report 2011–2012, World Economic Forum Geneva, Switzerland 2011. p.15.

⁶ РЗС, Анкета о радној снази, април 2011. <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>

⁷ ФРЕН, Квартални монитор двоброј 25-26, април-септембар 2011, стр. 19.

Оно што се посебно може сматрати неповољним је што се укупан пад запослености заправо одвија у приватном сектору, док је запосленост у јавном сектору готово непромењена између марта и септембра 2011. године.

Ови негативни трендови наводе на закључак да транзиционо реструктурирање тржишта рада још увек није довршено и да се може очекивати да ове тенденције и у наредном периоду наставе да увећавају ефекте економске кризе. Краткорочно смањење запослености је последица пада тражње и није превасходно структурне природе. Дугорочно решење захтева већу улогу активне политике запошљавања. Зато је структурна реконструкција тржишта радне снаге једна од важних дугорочних мера.

Неликвидност

Неликвидност привреде је и даље висока. Све мере које је Влада предузимала у претходном периоду нису довеле до решавања овог проблема, јер су доминантно биле усмерене на решавање последица, а не на отклањање узрока. Неликвидност привреде је дугорочан системски проблем који је криза само додатно продубила.

- Повећава се просечно време наплате потраживања и у августу 2011. године је износило око 132 дана. Поређења ради, према извештају Еуростата из 2010. године, просечан рок плаћања у Србији је износио 128 дана, док је, нпр. у Немачкој износио 18 дана, у Француској 24 дана, а у Хрватској 34 дана.
- Учешће проблематичних кредита са кашњењем дужим од 90 дана у укупно одобреним кредитима у септембру 2011. године је износило 18,8%, што је за око 0,2% процентних поена више у односу на јуни 2011. године. У септембру је учешће проблематичних кредита одобрених привреди у укупно одобреним кредитима привреди износило 24,4%, што је за око 0,7 процентних поена више него на крају јуна.
- Укупна унутрашња дуговања су непозната. Индиректно се процењују на основу података о дуговању јавног сектора (без јавних предузећа) према привреди, да она износе 4,5 милијарди динара, док јавна предузећа приватним привредним субјектима дугују око 30 милијарди динара. Са друге стране, привреда и становништво јавним предузећима дугују око 120 милијарди динара. Према подацима Министарства финансија, 11 јавних предузећа потражује од привреде 78,5 милијарди динара, а дугује им око 15,4 милијарди динара. Међусобна дуговања унутар приватног сектора је немогуће утврдити.
- Према подацима НБС, 31. септембра 2011. године било је блокирано 62.234 привредна субјекта са укупним износом блокаде од око 182 милијарде динара и близу 94.800 запослених⁸. Број блокираних привредних друштава је крајем септембра 2011. године мањи за око 5.800 у односу на исти период прошле године, док је укупан износ блокаде смањен за око 119 милијарди динара. Процене су да ће 6.225 правних лица, под условом да им рачуни остану блокирани до краја године, почетком 2012. године испунити услове за одлазак у аутоматски стечај. Неопходно је у склопу мера за решавање неликвидности дефинисати предлог решавања проблема несолвентних предузећа.

Буџетски дефицит, спољни дуг и јавни дуг

Последица смањења привредне активности и повећања обима пословања у сивој економији је смањење фискалних прихода и повећања буџетског дефицита са планираних 4,1% БДП на 4,5% БДП, за чије је покриће било неопходно ново задуживање.

---

⁸ У овај број су укључени и привредни субјекти према којима је покренут али није судски окончан поступак аутоматског стечаја.

- Учешће спољног дуга у процењеном БДП на крају трећег тромесечја износило је 75,6%, што је веома близу нивоа задужености од 80% који представља праг високе задужености по критеријумима Светске банке. Овај индикатор екстерне солвентности је у односу на крај претходног тромесечја повећан за 1,2 процентна поена због пораста спољног дуга јавног сектора. Учешће спољног дуга приватног сектора у процењеном БДП износило је на крају септембра 42,5%.

- Током првих девет месеци ове године јавни дуг је повећан за 2,6 милијарди евра, или за 4,8 процентних поена БДП. Јавни спољни и јавни унутрашњи дуг повећани су у истој мери – за по 1,3 милијарде евра. Повећање стања јавног дуга резултирало је растом његовог учешћа у процењеном БДП на 46,7%. Према методологији Министарства финансија, коју оно користи за оцену испуњености услова прописаних Законом о буџетском систему, учешће јавног дуга у БДП је ниже и износи 44,5%. Повећање јавног спољног дуга највећим делом је последица задужења Републике Србије по основу продаје еврообвезница на светском финансијском тржишту у износу од 1,0 милијарди америчких долара (738,1 милион евра). Такође, повећане су директне спољне обавезе државе за 200 милиона евра по основу макроекономске помоћи Европске уније, као и индиректне спољне обавезе за 120 милиона евра по основу гаранције дате за кредит Европске инвестиционе банке компанији Фијат компакт аутомобили Србија⁹.

Очекује се да закључени стендбај-аранжман из предострожности с ММФ, који подржава економски програм Републике Србије, допринесе побољшању инвестиционе климе и представља додатну заштиту од негативних спољних утицаја кризе на привреду земље. У условима глобалне неизвесности у погледу одрживости јавних финансија, перцепција ризика Србије у наредном периоду ће у највећој мери зависити од остварења буџетских оквира. У НБС одговорност за очување макроекономске стабилности у наредном периоду пребацују на фискалну политику, тј. истичу да од вођења фискалне политике у складу с правилима фискалне одговорности зависи хоће ли се одржати макроекономска стабилност. Фискално ограничење је проблем, а не решење. Уколико би био случај да задуживање државе ствара проблеме задуживању привреде, могло би се говорити о потреби смањења јавне потрошње. То, међутим, за сада није случај. Привреда тражи већу јавну потрошњу за инвестиције и субвенције у функцији одржавања домаће тражње. Потребно је успоставити механизме за контролу усмеравања јавног новца у пројекте који подстичу инвестиције и производњу намењену извозу и креирати механизме за процену ефеката трошења јавних средстава.

Најављено је да ће у 2012. години буџет бити рестриктиван, односно да ће за одређене расходне ставке бити на располагању мање средстава¹⁰. У 2011. г. је за субвенције и нето буџетске позајмице било издвојено око 80 млрд. динара. Према најавама, у 2012. г. тај износ ће бити смањен на 55 млрд. динара, од чега ће 20 млрд. динара бити намењено пољопривреди, 16 млрд. железници, а око 12 млрд. преко МЕРР усмерено у ФИАТ, Фонд за развој, туризам, екологију, СИЕПА. Смањење државне помоћи привреди свакако ће негативно утицати на њен раст. Ситуацију додатно погоршавају најаве из света да ће понуда финансијских средстава бити рестриктивна, тешко доступна и скупа, док раст задуживања представља додатни ризик за наредни период због могућности сервисирања дуга.

Инфлација и курс

Константно присутан проблем у српској привреди је висока инфлација, једна од највиших у Европи. У 2011. години инфлација је после раста до априла када је достигла ниво од 14,7% на

⁹ Извор: НБС, **Анализа дуга Републике Србије**, новембар 2011, www.nbs.rs

¹⁰ Извор: БИРН Србија, Пројекат, **Трећи национални буџетски форум**, 30.11.2011. <http://www.skockajtebudzet.rs/rs/clanak/stedljiva-budzetska-resenja-ali-i-pomoc-privredi>

годишњем нивоу, почела да се смањује на 8,1% у новембру, али је и даље далеко од циљаних оквира макроекономске политике (3-6%). Присутно је очекивање да ће се инфлација у 2011. години задржати у планираним оквирима, али је истовремено реализација тог циља под оптерећењем привредних кретања у међународном окружењу (тј. ризицима у појединим развијеним земљама, као и фискалним ризицима у земљи). За сада, на кретање општег нивоа цена дезинфлаторно делују пад агрегатне тражње, ослабљени трошковни притисци на раст цена хране, успорени раст регулисаних цена, као и пад цена сировина на светском тржишту.

Курс динара је у 2011. години ојачао у односу на крај 2010. године. Јачање националне валуте у 2011. години као негативне последице има пад ценовне конкурентности у извозу, убрзање раста увоза, раст спољнотрговинског дефицита роба, што може да утиче на пад привредне активности, посебно индустријске производње. Јачање курса динара нема за позитивну последицу пад цена производа, тако да ни индиректно нема утицаја на слабљење инфлаторних притисака. Позитивна последица јачања курса динара је извесно неутралисање негативног ефекта инфлације на пад животног стандарда.

Банкарски сектор и приступ тржишту капитала

Кредитна активност према небанкарском сектору (укључујући и прекограничне кредите) бележи реалан раст, односно још увек су новодобрени кредити већи од раздуживања.

Банкарски систем је успео да одржи ликвидност током 2011. године и поред раста удела проблематичних кредита у односу на укупно одобрене кредите. Међутим, ликвидност банака није успела да се прелије на ликвидност привреде.

Приступ тржишту капитала, цена капитала, рочност и услови задуживања код пословних банака су и у 2011. години били ограничавајући фактор, како за одржавање привредне активности тако и за инвестиције реалног сектора. С обзиром на најаву новог таласа кризе, посебно у финансијском сектору земаља чланица ЕУ, а с обзиром да је значајан број пословних банака у Србији у власништву страних банака из ових земаља, може се очекивати погоршање услова финансирања реалног сектора, смањење изложености према привреди и повећање цене капитала. Ово је додатни ризик који може допринети дестабилизацији привреде у Србији у наредном периоду.

2. Процене и ризици за 2012. годину

Постоје реални ризици у наредном периоду који могу довести до даљег пада привредне активности у Србији, а један од њих је скроман привредни раст у земљама чланицама ЕУ. Према очекивањима, ЕУ ће завршити 2011.г. са стопом привредног раста од око 1,6%, у 2012.г. ће забележити незнатан привредни раст по стопи од 0,7%, а први знаци побољшања се очекују тек у 2013.г. када би и стопа привредног раста требало да достигне 1,7%¹¹. Чак и ако се остваре наведене пројектоване стопе раста, може доћи до пада тражње за производима из Србије, јер ће у многим земљама ЕУ доћи до успоравања привредне активности, смањења запослености и даљег пада стандарда становништва.

Екстерне услове у наредном периоду карактерисаће и растућа неизвесност иницирана отежаном одрживошћу фискалне позиције низа земаља еврозоне, од којих су неке значајни економски партнери Србије. Стога је реално очекивати смањење прилива капитала, погоршање услова задуживања, а постоји и реалан ризик повлачења капитала из земље услед кризе у матичним земљама.

Кредите ће, као и до сада, моћи да добију само предузећа која могу банкама да докажу да су способна да их редовно враћају, а што ће бити све теже. Прекогранични (*cross border*) кредити ће

---

¹¹ 2011, UN, **World Economic Situation and Prospects 2012: Global economic outlook**, p.4.

се смањивати и делом рефинансирати из средстава домаћих банака без повлачења нових средстава из иностранства. Банке ће све мање репрограмирати и/или рефинансирати постојеће кредите, осим ако за то не постоје реални услови и перспектива предузећа да након репрограма изађе као здравије и способније привредно друштво. Све нижа тржишна вредност постојећих или датих средстава обезбеђења (основна средства, акције и друга имовина) додатно ће закомпликовати рефинансирање постојећих или добијање нових кредита. Предузећа ће више него икада до сада морати да размишљају о небанкарским изворима финансирања као што су докапитализација, продаја обвезница, као и стратешко партнерство у земљи или иностранству.

Међу интерним ризицима су нагли пад вредности динара (што је сценарио који смо већ могли видети претходних година и који је погубан по пословни резултат привредних субјеката), ризик неликвидности за који и даље нема решења, раст трошкова финансирања реалног сектора, као и одрживост дуга привреде и државе. Висок ризик представља растући тренд незапослености и диспропорције у односу броја активног и броја издржаваног становништва, затим између броја запослених и броја незапослених, као и броја запослених у јавном сектору и производном сектору, што може да доведе до смањења животног стандарда и повећања социјалних притисака у земљи. Реализација ових ризика би додатно појачала неконкурентност реалног сектора и немогућност финансирања јавне потрошње, а излаз из ове ситуације би наметао радикализацију захтева у погледу редукције јавне потрошње и потрошње становништва.

Посебан ризик представља евентуална политичка нестабилност услед продубљења косовске кризе, изборне кампање, недобијања статуса кандидата за ЕУ.

Велики проблем ће представљати и обезбеђење нужног износа буџетских прихода и у складу са тим сервисирање буџетских обавеза.

3. Оквир краткорочних мера, тј. економска политика за 2012. годину

Наредна година биће пуна изазова и ограничења, па је потребно усмерити активности на смањивање јавне потрошње, одржање макроекономске стабилности и заустављање негативних трендова у приоритетним областима.

Макроекономска стабилност је основни предуслов за планирање пословних активности.

Од посебне важности је комбинованим мерама монетарне и фискалне политике допринети смањењу инфлације.

Потребно је преиспитати и садашњу улогу система робних резерви и аграрне политике у регулисању тржишта хране.

Народна банка Србије треба да спречава велике осцилације девизног курса и њихов негативан утицај на пословање привреде у кратком и конкурентност у дугом року.

1. Решавање проблема неликвидности

Неопходно је целовито и системски приступити решавању узрока проблема неликвидности кроз:

- а.** У току 2011. године донета је Уредба о којој се ограничава рок плаћања по испостављању фактуре за испоруку робе и обављања услуга на рок од 60 дана, али уредба се односи само на буџетске кориснике и не примењује се на јавна предузећа и не регулише начин измиривања доспелих обавеза. **Неопходно је утврдити стање свих доспелих а неизмирених обавеза и дефинисати динамички план измиривања доспелих ненаплаћених обавеза. Донети Закон о закаснелим плаћањима и обезбедити његову ефикасну примену.**

- b. **Неликвидност државе и јавних предузећа према приватном сектору треба хитно решавати путем извршења доспелих обавеза**, а не као до сада да буџет дугује једнима, а одобрава бесповратна средства или стимулативне субвенције другима.
- c. **Створити услове за ефикасно реструктурирање дугова привреде према банкама**. Иако је у 2011. години донет Закон о споразумном финансијском реструктурирању привредних друштава, још увек нису донета подзаконска акта која омогућавају примену закона, а нису извршене ни измене пореских закона како би се обезбедиле пореске стимулације за банке и привредна друштва да споразумно регулишу дужничко поверилачке односе.
- d. Стварање услова за одржавање кредитне активности и снижавање каматних стопа. Неопходно је да се координисаним мерама Владе РС и НБС не дозволи даље успоравање кредитне активности банака према привреди. Активним мерама утицати на снижавање цене кредита, а у зависности од ситуације и на смањење имобилизације средстава по основу обавезне резерве. Релаксирати приступ у класификацији потраживања – кориговати решења у Одлуци о класификацији потраживања, како би се банкама омогућило да преузму већи ризик, без повећања резервације за процењене губитке.
- e. Укључивање државе у решавање проблема неликвидности захтева разврставање предузећа са овим проблемом у најмање две групе:
У првој групи неликвидних предузећа су предузећа из сектора прерађивачке индустрије, која су узимала кредите за проширење технолошких капацитета или су пак обртним средствима финансијала инвестиције у опрему. Уколико оваква предузећа имају извозни потенцијал и доприносе решавању проблема дефицита текућег рачуна платног биланса, држава треба да им обезбеди могућност за решавање проблема неликвидности кроз приступ кредитима са субвенционисаним каматама, осигурањем извозних послова од некомерцијалних ризика, или преузимањем обавезе отплате кредита од стране Фонда за развој преко модела „equiti“ финансирања (највише до 20 % капитала друштва, на период до 3 године максимално).Тиме би се делимично ублажио проблем неподударности рочне структуре извора и улагања, односно периода активирања инвестиција.
У другој групи се налазе предузећа која су погрешно инвестирала у земљиште и некретнине, очекујући њихову даљу препродају (капиталне добитке), што доводи до поремећаја у билансу стања (доминацију фиксних фондова – преко 85% активе), која пребацују обртна средства у фиксне фондове и која су превасходно окренута домаћој тражњи (нпр. тржни центри, складишта итд.). Таква предузећа врше притисак на државу и банке да покрију њихове пословне промашаје или пак да се кроз високо вредновање колатерала банкама уступи имовина која не обезбеђује капитални добитак даљом препродајом или експлоатацијом. Како другачије тумачити да фирме које имају имовину, а не плаћају обавезе не воде политику смањења цена и продају имовине. Санирање проблема тих предузећа треба репустити односима између њих и поверилаца.
- f. Убрзати процес доношења судских решења по основу активирања процеса аутоматског стечаја са циљем реалног сагледавања обима неликвидности и реактивирања капацитета у блокади.

2. Обезбеђење средстава за подршку инвестицијама у:

- a. инфраструктуру која ангажује домаћу грађевинску индустрију,
- b. производњу намењену извозу,
- c. пољопривреду и
- d. енергетику

Потребно је створити системске и институционалне услове за улагања. Посебно је неопходно:

- a. Хитно донети закон и основати развојну банку, која треба да финансира дугорочне пројекте, пројекте који нису довољно профитабилни, а усмерени су на извоз и који имају већи ризик од оног који су комерцијалне банке спремне да преузимају. Развојна банка мора да обезбеди професионално управљање и већу ефикасност у управљању државним средствима од постојећег модела финансирања.
- b. Хитно донети регулативу и изградити инфраструктуру за приватно јавно партнерство и концесије, ради подстицања инвестиција и стварња услова за ефикасније инвестирање у јавни сектор.
- c. Кориговати политику финансирања локалних, регионалних и националних пројеката који нису у функцији подстицаја производње и инвестиција намењених извозу и новом запошљавању (нпр. одложити финансирања базена и других садржаја за време после кризе).

- d. Дефинисати програме државне помоћи за подстицање инвестирања у енергетску ефикасност, производњу зелене енергије, заштиту животне средине и сектор МСП. Објединити сва средства за финансирање МСП и утврдити објективне критеријуме за њихову доделу. Средства морају бити у функцији финансирања технолошки примењивих и тржишно прихватљивих решења.

Системски регулисати контролу ефеката уложених средстава и одредити институцију која је надлежна за надзор и контролу. Није довољна контрола Државне ревизорске комисије.

- e. Повећати учешће аграрног буџета у буџету РС за 2012. годину на минимум 5% и дефинисати дугорочну политику подстицања пољопривреде.
- f. Дефинисати дугорочну политику подстицања инвестиција, са оријентацијом да се са финансијског стимулисања и привлачења страних инвеститора, постепено фокус пренесе на бесплатно уступање земљишта, смањивање бирократских процедура и оптерећења на зараде.

3. Смањење трошкова пословања кроз:

- a. **смањење непотребних административних трошкова.** Анализа УСАИД-а је показала да је учешће административних трошкова у БДП око 4,2% или 1,35 милијарди евра. Идентификовано је да чак 90 процедура од 157 разматраних има потенцијалне уштеде. Неопходно је дефинисати и спровести план укидања административних процедура у циљу смањења административних трошкова.
- b. **смањење парафискалних оптерећења привреде.** Неопходно је извршити ревизију свих парафискалних оптерећења на националном и локалном нивоу, са аспекта оправданости увођења, висине, транспарентности прикупљања средстава, начина трошења средстава,

анализе ефеката коришћења средстава, предлога за укидање или промену висине и начина плаћања.

- c. Увести обавезу да Министарство финансија у процесу давања мишљења на прописе, одбије све предлоге увођења нових такси и накнада кроз „непореске прописе“ који немају усаглашено мишљење привредника кроз ПКС
- d. **смањење трошкова, корупције и повећања ефикасности јавних набавки** изменама Закона о јавним набавкама и имплементацији Стратегије развоја јавних набавки

4. Промене у монетарној политици:

У 2012. години се може очекивати затегнутост односа између НБС и привреде, која је у финансијским тешкоћама. Подручје заједничког интереса су ниво обавезних резерви, референтна каматна стопа и класификација активе банака. Постигнути договор око рекласификације активе банака је позитивни помак. Остаје могућност да се смањењем референтне стопе обезбеди даља стимулација кредита према привреди. Јасно је да, у актуелним околностима, смањење обавезне резерве потенцијално више доприноси нестабилности и могућој инсолвентности према иностранству него јачању кредитне активности према привреди. Кључно питање је зато везано за курс динара око којег постоји интересна подељеност, а од пресудног је значаја за перспективу дугорочног привредног раста. Нема ни једне земље која је уз апресирани курс обезбедила експацију извоза и променила привредну структуру. Јачање динара не треба градити на приливима по основу задуживања, већ по основу осталих платнобилансних прилива. То се поготово односи на прекограничне кредите које су повукли нето увозници и пласирали у неразмјенски сектор. Стога политику курса треба водити са циљем повећања извоза и промене привредне структуре уз минимизирање валутног ризика.

5. Извоз:

Раст извоза треба да буде генератор привредног раста у 2012. години. Подстицање извоза индустрије, превасходно производа виших фаза прераде, треба да има приоритет. У том контексту се и пољопривреда намеће као потенцијално кључна извозна грана, чему значајно могу допринети већи аграрни буџет, нови концепт задруга и нови начин функционисања робних резерви.

6. Елиминисање сиве економске активности:

Донети програм реформи инспекција у циљу унапређења услова пословања и смањења обима сиве економије.

4. Полазне основе за нови макроекономски оквир (до 2016. године)

Циљ би требало да буде достизање потенцијалне годишње стопе раста од око 5%. Да би се то постигло, потребне су реформе социјалног система, како би се повећала штедња и инвестиције по основу домаће штедње; ефикасна активна политика запошљавања, како би се радна снага оквалификовала за индустријску производњу; повећање технолошке основе производње у циљу подизања продуктивности и конкурентности, значајно повећање ефикасности установа ослањањем на једноставна правила и електронску администрацију; доследну и упорну антимонополску политику уз сталну бригу за слободну трговину како спољну тако и унутрашњу; фискална и монетарна политика које воде рачуна о конкурентности привреде, будући да ће трајни раст морати да се обезбеди ослањањем на раст извоза.

Макроекономски оквир за период 2012-2016. године мора бити заснован на отклањању кључних диспропорција присутних између:

- Укупне производње и потрошње
- Домаће штедње и нивоа неопходних инвестиција

- Увоза и извоза који ствара неодржив јаз који се покрива и задуживањем
- Развијених и неразвијених региона

Присутне су, такође, и диспропорције између:

- активног и издржаваног становништва
- запослених и незапослених
- запослених у администрацији и производном сектору
- броја запослених и броја пензионера

Ове стратегијске неравнотеже морају бити оријентир за редефиницију политика (монетарне, фискалне, регионалне, развојне, индустријске, извозне..). Радикално побољшање пословног амбијента у Србији захтева:

Смањење јавне потрошње до нивоа који је присутан у земљама на сличном нивоу развоја, тј. са учешћем од око 35% у БДП. Потребно је урадити пројекат каква држава треба привреди и друштву и колики терет њеног финансирања је уопште подношљив за жељени степен развоја привреде.

То практично води изградњи новог концепта државе примереног финансијским могућностима привреде, при чему преиспитивање заслужују законодавна, судска и извршна власт (како у погледу броја ангажованих лица, делокруга, трошкова, процедура итд.).

Неопходна је стратегија свеобухватне реформа јавног сектора са динамичким планом реализације и праћењем ефеката. Приоритети реформе јавног сектора су:

- Реформа пензионог система: докапитализација пензионих фондова, довођење пензионера у исти положај без обзира на време пензионисања (разлике правити на бази уплаћених доприноса), као и ревидирање постојеће скале бенефицираног стажа.
- Реформа јавних предузећа у погледу деполитизације и професионалног управљања, а у циљу повећања ефикасности и мониторинга трошкова. Важна мера тог процеса треба да буде и увођење корпоративног управљања у јавном сектору, у складу са ОЕЦД принципима и добром праксом корпоративног управљања. Неопходно је комплетирати регулативу и изградити инфраструктуру за приватно јавно партнерство и концесије, ради подстицања инвестиција и стварања услова за ефикасније инвестирање у јавни сектор.
- Свеобухватна пореска реформа која би пореско оптерећење свела на 35% БДП, уз увођење прогресивних пореских стопа и на доходак и на потрошњу. Ниво јавне потрошње и промена њене структуре мора бити иницијални основ нове привредне филозофије. Паралелно са пореском реформом потребно је успоставити систем ефикасних механизма заштите поверилаца, поштовање уговора и регулисање финансијске дисциплине. Ово ће захтевати спровођење великог броја стечајева несолвентних привредних друштава, решавање проблема великих система који су дуже од 10 година у процесу приватизације и реструктурирања, реструктурирање и приватизацију јавних и јавних комуналних предузећа. Последица овог процеса ће бити нови социјални притисак за шта је неопходна:
  - реформа тржишта рада и повећање мобилности радне снаге и
  - свеобухватна реформа образовања и његово стављање у функцију индустријске политике (Србија има незапослене, али и мањак радне снаге у бројним областима).
- Јачање конкуренције и заштита потрошача са циљем уклањања монопола сваке врсте

- Стварање инструмената за подршку примени нове политике подстицања инвестиција, изградњу новог пословног амбијента, бесплатно уступање имовине, ефикасну и рационалну администрацију и одсуство корупције.

Реформе су неопходан, али не и довољан услов за одржив привредни раст Србије. Неопходно је донети План опоравка производње до 2020. године и прилагодити инструменте финансијске и нефинансијске подршке реализацији плана опоравка производње намењене извозу.